

# Міжнародне право

Валерій Дяченко

кандидат юридичних наук, доцент,  
старший викладач відділу підвищення кваліфікації військових прокурорів  
Інституту підвищення кваліфікації прокурорів  
Національної академії прокуратури України,  
м. Київ, Україна  
loto69@ukr.net

УДК 341

## УПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПРОГРАМИ З МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ПРОКУРОРІВ

*Анотація.* Відповідно до Указу Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 “Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини”, розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р “Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року” необхідно ввести обов’язкове вивчення предмета “Основи міжнародного гуманітарного права”, підготувати навчальні матеріали та розробити методичні рекомендації з питань міжнародного гуманітарного права (МГП) під час виконання операцій з підтримання миру та безпеки. З огляду на викладене дотримання положень міжнародного гуманітарного права – це вимога сьогодення, закономірний етап прогресивних змін і водночас свідчення потреби у розробленні відповідних правових приписів, що обумовлено переходом до нової концепції розвитку, яка забезпечила б поєднання різних доктрин міжнародного гуманітарного права, кодифікованих норм з усталеними гуманітарними традиціями.

*Метою статті* є визначення ефективності норм міжнародного гуманітарного права на міжнародному і національному рівнях та їх упровадження в навчальний процес.

Для її досягнення досліджено історію становлення і розвитку різних доктрин міжнародного гуманітарного права: права війни (права збройних конфліктів), традиційного міжнародного гуманітарного права, нової доктрини “права гуманності”. Обґрунтовано необхідність його імплементації в національне законодавство та впровадження в навчальний процес нової концепції викладання гуманітарного права.

Зроблено висновок про те, що імплементація у внутрішньодержавне право, виконання та підвищення рівня ефективності потребують його вивчення,

зокрема, працівниками військової прокуратури, особливо в умовах збройного конфлікту, який триває на сході України.

*Ключові слова:* війна; право збройних конфліктів; міжнародне гуманітарне право; право війни; міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів; легітимне застосування збройної сили; миротворчі операції; встановлення миру; підтримання миру; гуманітарні традиції; прокурор.

Для України питання дотримання міжнародного гуманітарного права є актуальним з урахуванням подій, які відбуваються на сході країни. Тому важливим вбачається поширення знань про міжнародне гуманітарне право серед працівників військових прокуратур, які насамперед мають знати, розуміти і застосовувати міжнародне гуманітарне право з метою забезпечення власної безпеки і захисту в умовах збройного конфлікту.

*Метою статті* є визначення ефективності норм міжнародного гуманітарного права на міжнародному і національному рівнях та їх упровадження в навчальний процес.

Набуття Україною незалежності, розбудова суверенної держави, утворення нової законодавчої бази на початку 90-х років ХХ ст. давали підстави вважати Україну суб'єктом міжнародного права, який зацікавлений у цивілізованих відносинах всіх країн на міжнародній арені. В українській школі міжнародного права останніми роками визначився інтерес до концептуальних засад гуманітарного права, взаємодії таких галузей міжнародного права, як право прав людини, міжнародне гуманітарне право, міжнародне право захисту оточуючого середовища. Україна ратифікувала Женевські конвенції 1949 року ще у серпні 1954 року, а лише у 1990 році була надана можливість вжиття перших заходів з метою їх виконання.

Таким чином, створилися передумови для значного збагачення міжнародно-правової культури сучасного фахівця в галузі права. Однак зміна орієнтирів не може відбутись безболісно навіть у межах мирної міжнародної ідеї. На жаль, кінець ХХ та початок ХХІ століть не відзначились особливо впливовою міжнародною гуманітарною доктриною, в якій би наголошувалось на розриві з традицією “облагороджування і гуманізації збройного насильства”. Заслужують на особливу увагу система поглядів міжнародної організації “Лікарі без кордонів” лауреата Нобелівської премії 1999 року, в якій керівним є принцип “справедливості і співпереживання”, доктрина Міжнародного Комітету Червоного Хреста з принципами деполітизації міжнародної гуманітарної діяльності. Вважаємо, що великий гуманітарний потенціал несуть у собі знання, виконання і реалізація норм міжнародного гуманітарного права.

Отже, основним завданням сьогодні є виконання норм міжнародного гуманітарного права, яке називається ще “право війни”, „міжнародне воєнне право”, “право збройних конфліктів”, “закони і звичаї війни”. Адже ґрунтовно розроблені положення гуманітарного права, більшість із яких є практично загальноновизнаними, порушуються під час конфліктів і, незважаючи на ряд розроблених міжнародних механізмів запобігання їм, основну відповідальність за дотримання норм гуманітарного права несуть держави.

Також чимало питань виникає щодо впливу гуманітарного прогресу на розв’язання складних морально-правових проблем у міжнародних відносинах та всередині країн. Цей процес не є таким лінійним, як це може здатись за умови зростання чисельності кодифікованих норм гуманітарного права щодо захисту прав і свобод фізичних осіб, звичаїв цивілізованого співіснування. Відомі фахівці з міжнародного права стверджують про необхідність подальшого прогресивного розвитку гуманітарних основ права. Так, іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет попереджав, що людство має й інший варіант розвитку: це – цілковита втрата гуманітарних морально-правових традицій, коли європейський континент може знов повернутись до епохи варварства (примітивного права). Видатний іспанський мислитель, який відчув на собі негативний вплив антигуманних акцій іспанського фашизму та громадянської війни 1936–1938 років, зауважував, що ‘вистачить тридцяти років, щоб наш континент повернувся до варварства. Правова і матеріальна техніка вивітриться з такою ж легкістю, як губилися стільки разів таємниці виробництва’<sup>1</sup>.

Міжнародне гуманітарне право згідно з новітніми науковими підходами визначено як ‘сукупність юридичних норм та інституцій, які регулюють відносини у міжнародному суспільстві з метою встановлення в ньому миру, справедливості та сприяння його розвитку’<sup>2</sup>. Таким чином, ‘міжнародне право подане як публічне право (*jus gentium*, як говорили в давнину), що застосовується до будь-якої особи повсюдно’<sup>3</sup>, а не тільки до значних суб’єктів типу держави, її органів чи міжнародних інституцій у мирний і воєнний час. І представник будь-якої держави, фахівець в галузі права, менеджменту у міжнародних економічних відносинах, нотаріату не може розраховувати на адекватну ситуації діяльність, керуючись лише національно-державними або регіональними нормами. Міжнародне гуманітарне право, віддзеркалюючи існуючі на час його прийняття погляди, концепції, є результатом

<sup>1</sup> Хосе Ортега-і-Гассет, *Вибрані твори* (Основи 1994) 43.

<sup>2</sup> Жан Тускоз, *Міжнародне право* (АртЕк 1998) 5.

<sup>3</sup> Там само.

компромісу між протилежними інтересами суб'єктів міжнародного права і досягнутого консенсусу. Воно засноване на категоріальному апараті різних правових систем і термінології, усталених етнонаціональних традиціях. Це вимагає конкретного знання майже 800 норм його базових документів.

У відносинах між державами і народами нового століття мир повинен характеризуватись або незастосуванням збройної сили у відносинах чи відсутністю загрози силою, дотриманням прийнятих зобов'язань мирного співіснування народів, або хоча б припиненням на тривалий час широкомасштабних збройних конфліктів, закріпленням їх результатів у мирній обстановці. За цих умов можна стверджувати про збільшення значення універсальних правових взаємовідносин, прискорення процесу становлення гуманітарного права всього планетного співтовариства (*jus gentium communis*). Тобто складається об'єктивна тенденція зростання ролі тих галузей міжнародного права, що керують всім міжнародним суспільством, у тому числі сферою виконавчої влади суверенних держав у напрямі їх звернення до права людини. Так, приймаючи Женевські конвенції 1949 року, держави вважали за необхідне наголосити на своєму обов'язку 'за будь-яких обставин виконувати та примушувати виконувати чинну Конвенцію'<sup>4</sup>.

Ми глибоко переконані, що в епоху гуманітарних криз, а нерідко й гуманітарних катастроф, у конфліктогенних регіонах планети будь-яка просвітня діяльність з вивчення міжнародного гуманітарного права є позитивною. Однак чітке визначення цілей, принципів поширення знань гуманітарного характеру, вибір адекватних для нового тисячоліття методів і форм навчання є не менш важливим.

“Тріумф правового позитивізму” та кодифікація норм міжнародного гуманітарного права припали на другу половину XIX–XX ст. ст., коли роль держави була визначальною у всіх сферах буття, а система освіти – переважно національною. Поширення знань права війни і поширення гуманітарної інформації було формальним обов'язком держав – учасниць Женевських конвенцій 1949 року і Додаткових протоколів до них 1977 року, згідно з якими вони були зобов'язані включати приписи міжнародного гуманітарного права 'в навчальні програми воєнної та, за можливості, цивільної освіти, щоб з його принципами було ознайомлене все населення в цілому та, зокрема, воюючі збройні сили'<sup>5</sup>.

<sup>4</sup> Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к ним (Международный Комитет Красного Креста 1997) 3.

<sup>5</sup> Див.: спільні для всіх чотирьох Женевських конвенцій статті 47, 48, 127, 144 (відповідно, I – IV Женевських конвенцій), а також ст. 83 та ст. 19 Додаткових протоколів до них (I Додатковий протокол, II Додатковий протокол) у кн.: *Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к ним* (н 4).

Розвиток міжнародно-правової свідомості широких верств населення – завдання складне, тому що у свідомості людей нерідко панують шовінізм, перекошований багатокласовий примітивний націоналізм, неправильні уявлення про міжнародно-правову відповідальність держав. Тож роз'яснення широким верствам загальнолюдських інтересів всього співтовариства, які репрезентує міжнародне гуманітарне право, стає актуальним завданням держави та її службовців, всієї системи вищої освіти. Без цього навряд чи вдасться успішно вирішувати гуманітарні проблеми не тільки зовнішніх, а й внутрішніх конфліктів, особливо запеклих збройних сутичок, що виникають на етнонаціональному або релігійному підґрунті.

Відповідно до Указу Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 “Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини”<sup>6</sup>, розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р “Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року”<sup>7</sup> необхідно ввести обов'язкове вивчення предмета “Основи міжнародного гуманітарного права”, підготувати навчальні матеріали та розробити методичні рекомендації з питань МГП під час виконання операцій з підтримання миру та безпеки. Пропонуємо проект робочої навчальної програми з міжнародного гуманітарного права (Додаток 1).

*Додаток 1*

### Проект робочої навчальної програми з міжнародного гуманітарного права

*Мета і завдання робочої навчальної програми з міжнародного гуманітарного права* – надати слухачам систематизовані знання основних принципів, правил, норм особливої галузі міжнародного права, що діє як у мирний час, так і в період збройних конфліктів, – міжнародного гуманітарного права. Зміст основних джерел міжнародного гуманітарного права становлять майже 800 статей: чотири Женевські конвенції 1949 року; два Додаткові протоколи до них 1977 року; основні з тринадцяти Гаазьких конвенцій 1899 та 1907 років, частина з яких була ратифікована ще царською Росією і сьогодні не суперечить Статуту ООН, про що уряд СРСР у 1955 році заявив уряду Нідерландів. Важливими джерелами є також доктрини найбільш авторитетних юристів-міжнародників. Особлива увага приділяється еволюції правил гуманної бойової моралі і норм поведінки, концепцій захисту прав людини за всіх обставин мирного і воєнного часу, які пройшли шлях від первинного синкретичного права, стародавніх при-

<sup>6</sup> Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364> (дата звернення: 16.11.2018).

<sup>7</sup> Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/248740679> (дата звернення: 16.11.2018).

писів і професійних кодексів шляхетних вояків, Кодексу Ф. Лібера, Інструкції А. Лінкольна командирам армії США 1863 року до норм міжнародного гуманітарного права Женеви, Гааги, Нью-Йорка, сучасних документів ООН з приводу захисту прав, свобод, здоров'я людини. У програмі передбачено вивчення нових міжнародно-правових домовленостей України у царині захисту прав і свобод людини, імплементації норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство.

*Організаційно-методичні вказівки.* Викладання дисципліни “Основи міжнародного гуманітарного права” згідно з цією програмою ґрунтується на розумінні його як синтетичної правової галузі знань, сенс якої полягає у послідовному втіленні концепції гуманітаризації людської діяльності і буття в найбільш екстремальних умовах сучасних війн і збройних конфліктів, захисту прав, свобод, здоров'я людей у надзвичайних ситуаціях.

Дисципліна передбачає читання лекцій, проведення круглих столів і практичних занять, практичного аналізу конкретних ситуацій морально-правового вибору поведінки в складних ситуаціях, які ставлять під загрозу людське життя, та дотримання основних прав людини, а також самостійне вивчення джерел міжнародного гуманітарного права, насамперед Женевських конвенцій, матеріалів ООН, документів Міжнародного Комітету Червоного Хреста та Міжнародного кримінального суду. Сучасні методики, які використовують спеціалісти у конфліктогенних регіонах планети, передбачають також проведення диспутів, порівнянь етнонаціональних традицій гуманного ставлення до учасників і жертв збройних конфліктів й універсальних норм міжнародного права, комплексу пропагандистських заходів. Вони можуть використовуватись у конкретних навчальних ситуаціях.

### *Зміст робочої навчальної програми з міжнародного гуманітарного права*

#### *Тема 1. Міжнародно-правовий захист прав людини в умовах збройних конфліктів*

Сучасний світ після завершення “холодної війни”, Європа на стадії посткомуністичних перетворень. Синдром ворожнечі “країн-родичів”. Геостратегічні проблеми нашого часу, правосили та міжнародне право.

Мирні надії людства і суворі реалії поширення збройного організованого насильства: міжнародний тероризм, міждержавні збройні конфлікти. Поняття легітимної збройної боротьби, визнаної міжнародним правом. Державний суверенітет і міжнародне право. Суперечності між внутрішнім законодавством та міжнародним правом щодо регуляції збройного насильства.

Міжнародно-правовий аспект збройної боротьби. Міжнародне обмеження сучасного збройного насильства нормами права і силовими заходами. Сучасні збройні конфлікти як об'єкт дії міжнародного гуманітарного права. Моральні та правові засади розвитку сучасного міжнародного гуманітарного права. Суперечності між національним законодавством і вимогами імплементації міжнародного гуманітарного права.

#### *Тема 2. Актуальні проблеми застосування міжнародного гуманітарного права та його імплементація у національне законодавство України*

Засоби міжнародного гуманітарного права для забезпечення застосування: превентивні засоби, репресивні засоби, засоби контролю за виконанням держа-

вами міжнародних зобов'язань, інші засоби. Роль ООН і регіональних миротворчих міжнародних об'єднань у виконанні вимог МГП. Додатковий протокол 1 до Женевських конвенцій 1977 року щодо засобів забезпечення виконання норм МГП. Зобов'язання країн забезпечувати виконання базових норм міжнародного гуманітарного права на рівні законодавства і функціонування "силових структур". Поняття держав-покровительниць та їх субінституцій.

Роль засобів масової інформації, Міжнародного Комітету Червоного Хреста у регуляції збройних конфліктів, захисті прав людини.

Поняття міжнародного розслідування, міжнародного суду, міжнародних злочинців та їх покарання. Роль Нюрнберзького трибуналу в розвитку міжнародного гуманітарного права. Роль Міжнародного трибуналу для тлумачення концепції покарання міжнародних злочинців. Актуальні проблеми міжнародно-правового, морального, релігійного і культурно-етнічного обмеження стихії збройного насильства та захисту прав, свобод, здоров'я людини.

Відповідальність керівників і виконавців злочинних наказів за порушення МГП. Поняття міжнародно-правової культури сучасного спеціаліста-військового, медика, журналіста, капелана, юриста. Поняття злочинів проти миру, проти людяності, воєнних злочинів. Соціально-політичні труднощі у забезпеченні виконання державами гуманітарного права.

### *Тема 3. Застосування прокурором міжнародних нормативно-правових актів під час захисту прав людини, порушених внаслідок збройних конфліктів*

Основний юридичний зміст чотирьох Женевських конвенцій і Додаткових протоколів до них та їх гуманістична цінність: захист поранених, хворих, військовополонених, осіб, які зазнали катастрофи на морі. Захист правом Женеви цивільних осіб, жінок, дітей, біженців. Захист правом Женеви культурних цінностей, а також цінностей релігійного (культурного) призначення.

Право війни (право збройних конфліктів) та його кодифікація у нормах права Гааги. Поведінка комбатантів і некомбатантів на полі бою. Проблеми воєнної необхідності й гуманне ведення бойових дій. Цивілізоване обмеження засобів і методів ведення соціальної збройної боротьби. Ядерна зброя та морально-правове обмеження її застосування. Протиріччя між ядерними та неядерними державами. Ядерна зброя і захист цивільних об'єктів, цивільна оборона.

Протоколи 1977 року – важливий етап розвитку міжнародного гуманітарного права в умовах еволюції збройного насильства. Положення Протоколів як норми звичаєвого права. Принцип поваги до противника, який склав зброю, та осіб, які не беруть участі у бойових діях.

Статус комбатантів і військовополонених. Захист цивільного населення: два напрями захисту. Загальний і посилений захист культурних цінностей. Особливості Другого додаткового протоколу: лаконічність, консенсус, сфера застосування. Поняття національно-визвольних війн і найманців. Визначення неміжнародних збройних конфліктів. Проблема ратифікації Додаткових протоколів.

Роль Конвенції 1980 року про звичайну зброю в обмеженні особливо варварських видів зброї: мін, запальної зброї. Тенденція взаємодії міжнародного гуманітарного права з міжнародним правом захисту прав людини, міжнародним правом захисту навколишнього середовища в умовах мирного і воєнного часу, надзвичайного стану, стану внутрішньої напруги, збройних конфліктів міжнародного і внутрішнього характеру.

Упровадження цього проекту робочої навчальної програми в навчальний процес із підготовки слухачів Національної академії прокуратури України дасть змогу ставитись до системи права як до гуманітарно-правової галузі знань, що сприяє запровадженню у світову практику принципів, правил і норм захисту прав і свобод людини в мирний і воєнний час.

Зупинимось лише на принципових моментах поширення знань з міжнародного гуманітарного права. Західноєвропейська традиція і сучасні підходи до поширення гуманітарно-правових знань втілені у поняттях “*promotion*”, “*diffusion*”, “*education*”. Перший термін “*promotion*” – поширення – застосовується у Женевських конвенціях 1949 року для позначення діяльності, спрямованої на забезпечення отримання людьми широкого спектра знань з міжнародного гуманітарного права, а другий – “*diffusion*” – відповідає поняттю “пропаганда” і стосується передусім позначення діяльності міжнародних гуманітарних організацій, зокрема Міжнародного Комітету Червоного Хреста, яка проводиться з метою роз’яснення, поширення, сприйняття гуманітарних знань. Термін “*education*” відповідає принципам системи вищої освіти й означає вивчення базових положень, детальне вивчення основного змісту навчальної дисципліни “Основи міжнародного гуманітарного права”.

В історії гуманітарної освіти простежується еволюція у підходах до вивчення гуманітарного права:

– виконання (імплементация) міжнародного гуманітарного права починається з обов’язку поширення знань цієї галузі згідно із положенням загальної статті (відповідно, I–IV Конвенцій), де вказано, що Сторони у мирний і воєнний час зобов’язані ‘поширювати якомога ширше текст даної Конвенції у своїх країнах з тим, щоб з її принципами було ознайомлено все населення в цілому і, зокрема, воюючі збройні сили, медичний персонал і священнослужителі’<sup>8</sup>:

– у ст. 83 (параграф 1) Протоколу I 1977 року підтримано цю ідею поширення знань та запропоновано нові способи включення положень Конвенцій і Протоколу до програм підготовки для того, щоб їх вивчали представники збройних сил і цивільного населення.

У класичних підручниках з міжнародного гуманітарного права Фредеріка де Мулінена вивчення норм і принципів права збройних конфліктів рекомендовано проводити диференційовано для різних категорій комбатантів і цивільних осіб, при цьому особливо виокремлено цивільні і вій-

<sup>8</sup> Див.: спільні для всіх чотирьох Женевських конвенцій статті 47, 48, 127, 144 (відповідно, I – IV Женевських конвенцій), а також ст. 83 та ст. 19 Додаткових протоколів до них (I Додатковий протокол, II Додатковий протокол) у: *Женевские конвенции* (н 4).



ськові владні структури, які згідно зі ст. 83 (параграф 2) Додаткового Протоколу I 'повинні бути повністю ознайомлені з текстами'<sup>9</sup>.

Нові інформаційні технології, розвиток мережі Internet, зміни у соціокультурних обставинах життя потребували нетрадиційних підходів до поширення знань міжнародного гуманітарного права, перший досвід яких може бути узагальнений і використаний в нестандартній обстановці. Так, в Африці, де значна частина комбатантів – це діти і підлітки, поширюється практика створення художніх творів, театральних постановок, музичних записів з темою гуманних мотивів у поведінці вояків (Нігерія, Сомалі).

Стосовно України ми вважаємо за необхідне наголосити на позитивних зрушеннях у системі вищої освіти щодо гуманітарної підготовки фахівців. Однак важливою, ще не опанованою для міжнародного гуманітарного права сферою залишається гуманітаризація навчання. Концепція такого навчання може бути реалізована шляхом ознайомлення не тільки слухачів, а й професорсько-викладацького складу з принципами, нормами, особливостями захисту прав, свобод і здоров'я людини в міжнародному гуманітарному праві. Крім того, на сьогодні ще відчувається брак сучасних підручників з міжнародного гуманітарного права.

Існує ще один чинник, що ускладнює розвиток гуманітарної складової в системі вищої освіти. Це – відсутність гуманістів, яскравих особистостей з життєвим прикладом служіння гуманітарним ідеалам. Такими були Анрі Дюнан, Френсіс Лібер, Альберт Швейцер. Останній був стурбований тим, що в суспільстві другої половини ХХ ст. поступово формувались ідеї, які призводили до несприйняття гуманності. І навіть більше – поширювались "ідеї закінченої негуманності". Внаслідок цього мають місце факти загибелі десятків людей від стрілянини у школах США, ми чуємо повідомлення про вбивства, вчинені релігійними екстремістами в Ізраїлі та Європі, про тисячі жертв громадянських війн у Колумбії і Анголі, десятки тисяч жертв терористичного акту в Нью-Йорку, сотні загиблих на Донбасі. Відсутність яскравих особистостей серед мислителів-гуманістів призводить до того, що належний вплив сили їхнього слова на людське сумління не здійснюється. Сьогодні мало книг, які б виховували чуйність і людяність, викликали співчуття до страждань інших.

Результати цього дослідження дають підстави стверджувати, що проблема ефективності дотримання норм міжнародного гуманітарного права набуває дедалі більшої актуальності. Після теоретичного обґрунтування питання міжнародного гуманітарного права стало очевидно, що про-

<sup>9</sup> Фредерик де Мулінен, *Право війни. Руководство для вооруженных сил* (Международный Комитет Красного Креста 1993) 80–82.

цес його прогресивного розвитку, пов'язаний з накопиченням правових норм, не є самоціллю, а засоби імплементації не забезпечують автоматичного їх виконання. Для належного дотримання норм міжнародного гуманітарного права необхідні високий рівень суспільної моралі, сприйняття справедливості і гуманізму, розуміння цінності чужого життя та повага до нього. У міжнародному гуманітарному праві не закріплено примушування до його дотримання, що спричиняє недбале ставлення до реалізації вимог цих міжнародно-правових норм і принципів, відповідно, ефективність виконання регулятивної функції залежить від забезпечення такого процесу на державному, відомчому, особистісному рівнях.

Отже, знання міжнародного гуманітарного права, його основних категорій і понять, розуміння потреби їх вивчення є показником належної спеціальної підготовки військових прокурорів і сприятиме їхній якісній професійній діяльності.

## REFERENCES

### List of legal documents

#### *Legislation*

1. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny [On Approval of the National Human Rights Strategy of Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy [Decree of the President of Ukraine] vid 25 serpnia 2015 roku № 501/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364> (accessed: 16.11.2018) (*in Ukrainian*).
2. Pro zatverdzhennia Planu dii z realizatsii Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny na period do 2020 roku [On Approval of the Action Plan to Implement the National Human Rights Strategy of Ukraine by 2020]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 23 lystopada 2015 roku № 1393-p. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248740679> (accessed: 16.11.2018) (*in Ukrainian*).

### Bibliography

#### *Authored books*

3. Frederik de Mulinen, *Pravo voiny. Rukovodstvo dlia vooruzhennyh sil* [Handbook on the Law of War for Armed Forces] (Mezhdunarodnyi Komitet Krasnogo Kresta 1993) 80–82 (*in Russian*).
4. Jose Ortega y Gasset, *Vybrani tvory* [Selected Works] (Osnovy 1994) 43 (*in Ukrainian*).
5. Tuskoz Zhan, *Mizhnarodne pravo* [International Law] (ArtEk 1998) 5 (*in Ukrainian*).

#### *Edited books*

6. Zhenevskie konventsii ot 12 avgusta 1949 goda i Dopolnitelnye protokoly k nim [Geneva Conventions of 12 August 1949 and Additional Protocols to the Convention] (Mezhdunarodnyi Komitet Krasnogo Kresta 1997) (*in Russian*).

Valerii Diachenko

PhD in Law, docent,

senior lecturer, department of initial and continuous training of military prosecutors,  
Institute for Continuing Professional Development,  
National Prosecution Academy of Ukraine,  
Kyiv, Ukraine

## INTRODUCTION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW COURSE INTO TRAINING CURRICULUM FOR MILITARY PROSECUTORS

*Abstract.* The Decree of the President of Ukraine of 25 September 2015 No. 501/2015 “On Approval of the National Human Rights Strategy of Ukraine” and the Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 23 November 2015 No. 1393-p “On Approval of the Action Plan to Implement the National Human Rights Strategy of Ukraine by 2020” state the introduction of a mandatory course “The Basics of International Humanitarian Law”, elaboration of course materials and development of recommendations on international humanitarian law for peacekeeping operations. Thus, abiding by the norms of international humanitarian law is the demand in today’s world, the natural stage of ongoing changes, and, at the same time, the evidence of a need to elaborate relevant legal norms that is determined by the shift to a new concept of development, which would ensure the unification of different doctrines of international humanitarian law, codified norms with stable humanitarian tradition.

*The purpose of the article* is to determine the effectiveness of international humanitarian legal norms at international and national levels and their introduction into the training curriculum.

To reach this goal, the history of various international humanitarian doctrines was studied: law of war (law of armed conflicts), traditional international humanitarian law, new doctrine “law of humanity”. The necessity to implement this law into national legislation and to introduce the new concept of humanitarian law teaching was grounded.

It has been concluded that military prosecutors must study the international humanitarian law especially under the armed conflict lasting in the east of Ukraine.

*Keywords:* war; law of armed conflicts; international humanitarian law; law of war; international legal regulations of armed conflicts; legitimate use of armed forces; peacekeeping operations; peacekeeping; humanitarian traditions; prosecutor.